

Thấy người nói nói lại cười cười.....

Phạm Hoàng Điền

Gởi tặng người bạn cũ : Lê văn Thân

Cuối tháng 8, bầu trời Paris lúc nào cũng u ám như thường lệ. Thịnh thoảng lại có những cơn mưa bụi như ở Đà Lạt. Nhớ lại chuyện xưa, cũng là thời điểm mà hơn 35 năm xưa, tôi rời khỏi Việt Nam. Trong cái bối cảnh đó, kỷ niệm cũ quay về, tôi nhớ đến bài « Tuổi đá buồn » lừng danh một thời của nhạc sĩ Trịnh Công Sơn. Bài hát có những lời thật đẹp, thật lãng mạn :

Trời còn làm mưa / Mưa rơi mê mẩn mang / Từng ngón tay buồn / Em mang em mang / Đi về giáo đường / Ngày chủ nhật buồn / Còn ai còn ai / Đóa hoa hồng / Cài lên tóc mây / Ôi đường phố dài / Lời ru miệt mài / Ngàn năm ngàn năm / Ru em nồng nàn / Ru em nồng nàn ...

Nhớ lại Sài Gòn năm xưa, khi bài hát này trong album nhạc Sơn ca 7 được tung ra thị trường, nó đã được xếp vào những tuyệt phẩm của người nhạc sĩ tài hoa. Và được diễn tả qua tiếng hát nồng nàn của ca sĩ Khánh Ly. Xin trích đoạn phần giới thiệu về Sơn ca 7 trong trang web Nhịp cầu đầu tư như sau:

« Sơn ca 7 là 1 trong 10 băng nhạc (nếu không kể băng Sơn Ca 4 vốn chưa bao giờ được xuất bản) trong chương trình nghệ thuật Sơn Ca của nhạc sĩ Phượng Linh (tức Nguyễn Văn Đông). Các băng nhạc Sơn Ca được phát hành từ 1971 đến 1975 tại Sài Gòn, được thực hiện bằng nhạc riêng cho một số giọng ca nổi tiếng như Phương Dung, Giao Linh, Khánh Ly, Sơn Ca, Lê Thu và Thái Thanh.

Nổi tiếng hơn cả là băng nhạc Sơn Ca 7 với tiếng hát Khánh Ly và nhạc Trịnh. Băng nhạc Sơn Ca 7 vẫn được xem là tuyển tập nhạc tình Trịnh Công Sơn được biết đến nhiều nhất qua tiếng hát Khánh Ly. Bài Diễm xưa là một trong số vài bài hát của Trịnh Công Sơn đến với cả công chúng Nhật năm 1970, do Khánh Ly biểu diễn cả bằng tiếng Việt và tiếng Nhật.

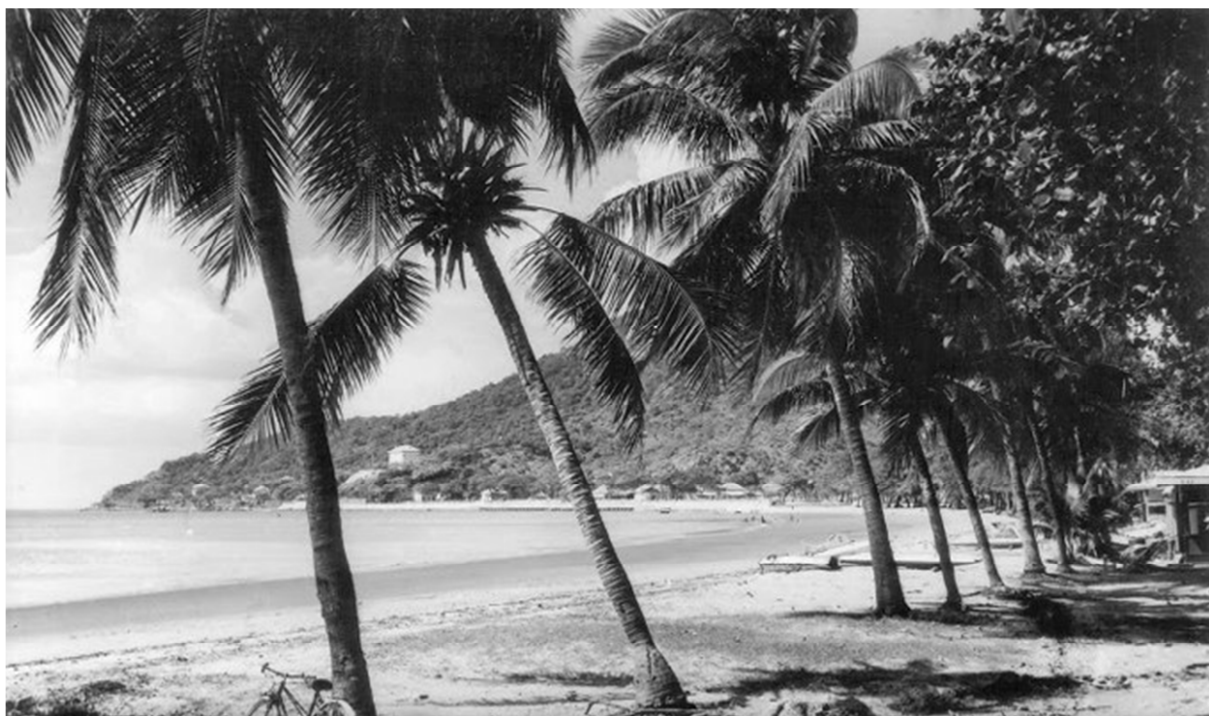
Giọng hát Khánh Ly với nhạc Trịnh Công Sơn kỳ thực trở thành một tượng đài với một album duy nhất: Sơn Ca 7. Đĩa nhạc này đã đi từ đĩa Vinyl cho đến băng cassette xuyên suốt nhiều thế hệ với giọng ca bằng bạc của Khánh Ly và những bài hát như Diễm Xưa, Như cánh vạc bay, Tuổi đá buồn,... Thuở đó ra album không dễ và rẻ như bây giờ. Cũng chưa có các mạng iTunes để bán nhạc theo bài. Bởi vậy, có đôi khi, vì sự tình cờ lịch sử gặp gỡ tài năng, một album nhạc có thể trở thành vật lưu giữ ký ức đi qua nhiều thế hệ. ...».

Album ra đời năm 1974, trong những năm cuối cùng của cuộc chiến khốc liệt tại VN, ở thế hệ của tôi lúc đó, tôi nghe xong những bài trong album là mê. Nhất là bài Tuổi đá buồn. Bài này thì Khánh Ly trong Sơn ca 7 hát quá tuyệt vời. Sau này, ca sĩ Quang Dũng hát lại bài này cũng tạo được ít nhiều cảm xúc trong tôi.

Ca sĩ Quang Dũng hay ca sĩ Thanh Hải là những người được nhạc sĩ TCS chăm để hát những bài của ông. Ca sĩ Thanh Hải thì ít người biết đến vì ông đã đi định cư bên Canada ít lâu khi hết thời bao cấp. Nhưng những ai đã đi nghe những đêm nhạc do Hội Trí thức yêu nước tổ chức sau năm 1975 ở Nguyễn Thông thì đều biết giọng của ca sĩ Thanh Hải.

Trong những đêm văn nghệ đó, tôi không đề cập đến những yếu tố chính trị, những bài hát của Phạm Trọng Cầu (Phạm Trọng), Trương Thìn, Lê thị Kim, Trịnh Công Sơn...được khán giả tán thưởng nồng nhiệt. Lần ấy, tôi đi chung với người bạn ở Chăn nuôi thú y khoá 3.

Quay trở lại bài Tuổi đá buồn, bài này làm tôi nhớ mãi cái mùa hè cuối cùng của năm 1974, trước khi màn đêm ụp xuống, ở Vũng Tàu. Vũng Tàu của thời xa xưa, đơn giản và cực kỳ thơ mộng.

Con đường Hạ Long lừng danh ngày nay - lúc ấy chỉ là một con đường nhỏ, hẹp, vòng vèo quanh núi Nhỏ, chạy ngang qua bãi Dứa, gần nơi tôi ở. Bãi tắm này, lúc ấy còn hoang sơ lắm. Lúc đó, trên núi, khu chung quanh bãi Dứa, nhà cửa cũng không nhiều. Có căn nhà giết mổ gia súc tên 'Lò thịt'. Cứ mỗi lần giết thịt, phần không xử dụng thì theo đường ống, được ...xả thẳng ra biển cho tiện sổ sách !

Mưa Vũng Tàu lúc đó, rất nhẹ, như mưa phùn vậy. Cả một bầu trời xám xịt, gió thổi mạnh. Đường vòng núi, chẳng mấy ai qua lại, núi đồi hoang vu. Dưới bờ biển, dọc theo các bãi đá là vài lô cốt thời Pháp, chơ vơ, hiu quạnh. Và đứng từ trên núi, người ta có thể nghe tiếng sóng biển ầm ì vọng về : *Biển đánh bờ / xôo xao bờ đánh biển/ Đùng đánh nhau ời biển sẽ tàn phai/ Đùng gạch tên / vì yêu đùng xé nát/ Biển là em ngọt đắng trùng khơi/ Biển nghìn thu ở lại/ Nghìn thu ngậm ngùi.*

Có một lần, ở bãi Dứa, tôi đang ngồi trên nhà, đột nhiên trời mưa phùn, gió thổi mạnh. Và với cái mát lạnh do mưa gió đó, quện với cái rát da do cháy nắng cộng với tiếng hát Khánh Ly từ cái máy cassette gần đó, đã tạo cho tôi một cảm giác thật lạ, khó tả, khó quên.

Cảm giác đó, đúng hơn, nó như một niềm nuối tiếc sâu xa. Vì có thể không biết bao giờ tôi sẽ có lại cái cảm nhận được cuộc sống tươi đẹp như lúc ấy. Gọi là tươi đẹp, vì chung quanh tôi trong cái thời điểm ấy, tôi còn đầy đủ những người thân, ông bà, cha mẹ, họ hàng, anh em, bạn bè....Lúc đó, tôi lại đang chuẩn bị kỳ thi Tú Tài phổ thông 1974. Trong những cái năm ấy, chỉ cần lỡ một năm học là cả cuộc đời thay đổi.

Rất nhiều, rất rất nhiều năm sau này, tôi đã nhiều lần quay trở lại Vũng Tàu và vài vùng biển khác đây đó ở Mỹ, ở Pháp, ở Tây Ban Nha. Vũng Tàu bây giờ, Vũng Tàu của Hà Lâm Quỳnh hay Quỳnh đen trong lớp tôi, đã thay đổi nhiều, rộng lớn hơn, đẹp hơn. Những vùng biển ở nước ngoài, nơi tôi trải qua, càng to lớn hơn và đẹp náo nùng. Nhưng không bao giờ tôi cảm nhận lại được cái cảm giác cũ của cái ngày ấy, dù chỉ một lần ! Những vùng biển ở nước ngoài, dù có đẹp thật nhưng trong tôi, tôi vẫn cảm thấy có một sự xa lạ vô hình. Đơn giản là vì không có cái tình quê hương đâu đó.

Với nhiều kỷ niệm xưa cũ ở đây nên dù bãi biển Vũng Tàu có xấu, không đẹp, nước không sạch như các bờ biển ở Nha Trang, Côn đảo, Đà Nẵng... nhưng mỗi khi có dịp về Sài Gòn, tôi cũng chỉ quay về Vũng Tàu như một thành phố thứ hai trong đời.

Có thể những kỷ niệm xưa cũ ở một nơi, vui hay buồn, nó lại làm một con người nhớ mãi ? Tôi có một người anh họ làm việc bên Thụy Sĩ. Và cứ mỗi lần có dịp ghé Paris là đương sự lại lang thang một mình trong khu phố La tinh, quận 5, Paris. Như để tìm lại những hình bóng xưa cũ, thời anh ta là sinh viên. Cái hình ảnh ông anh họ tôi, sau lúc gặp nhau ở Paris trong cái năm 1984, kéo áo lên và lúi lúi đi về *khu người em xóm học* (trong tác phẩm của Kiệt Tấn) lại đúng với cái hình ảnh của tôi về Vũng Tàu !

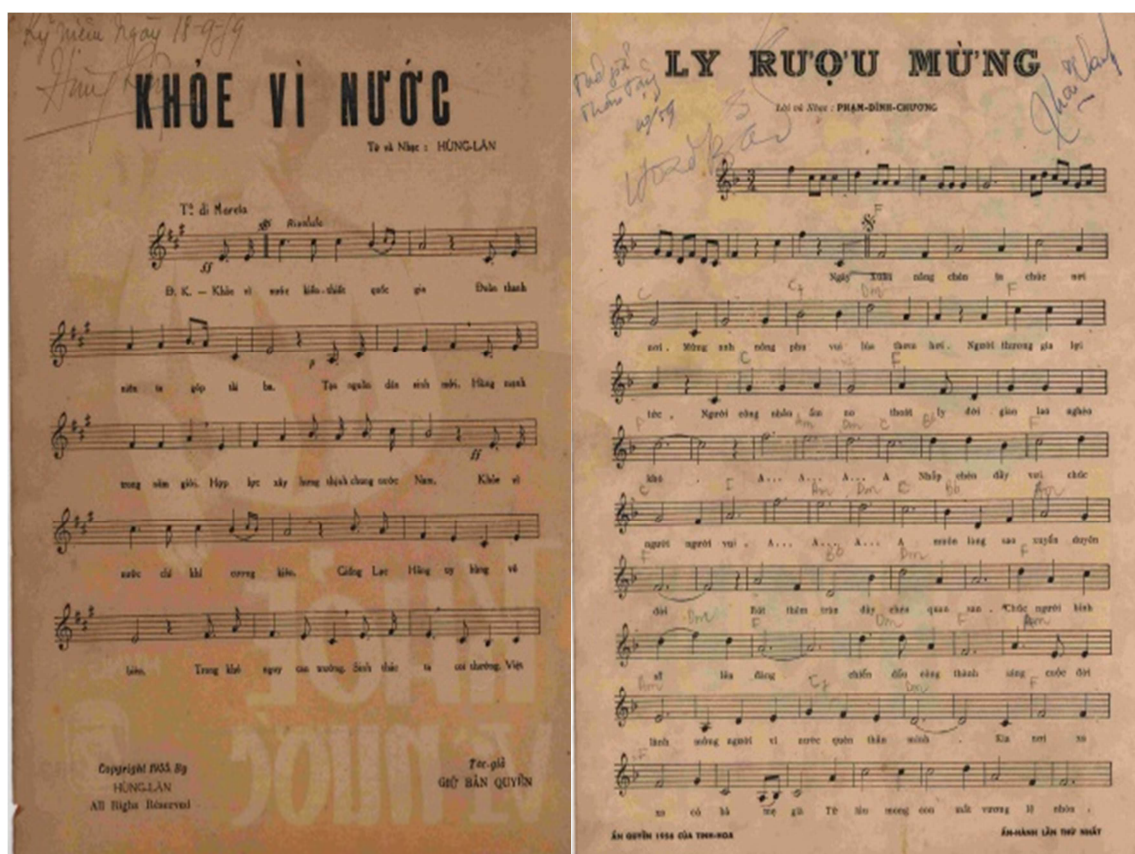
Ông bác ruột của tôi, cũng vậy. Tuy ở Mỹ nhưng mỗi khi « *mãnh long quá giang* » Paris là chục lần như một, đều ghé Paris 5. Năm 2019, tuy đã 90 tuổi nhưng khi ghé Paris, như một tiếng

thờ dài, đã ân cần dẫn đưa cháu gái dẫn đường, « nhớ cho bác ghé khu này nửa ngày nhé ?». Chắc để ông cụ tưởng nhớ một mùi hương thời du học của những năm 1950 ?

Kỷ niệm khác với bài « Tuổi đá buồn » này là trong những năm 1972, 1973 gì đó, trong làng nhạc ghi ta cổ điển Việt Nam, đình đám nhất là các nhạc sĩ như Đỗ Đình Phương, Hoàng Bửu, Trần Văn Phú... (Phùng Tuấn Vũ là học trò Hoàng Bửu, lúc đó chưa nổi danh, chưa kể) thì ba tôi cho tôi theo học thầy Phú.

Mở ngoặc để nói thêm là ba tôi, người cực kỳ yêu thích âm nhạc. Luôn luôn thúc đẩy con cái đi học nhạc. Nhạc cụ gì cũng được, miễn thích và có khả năng « với » đến ! Sau này, khi quá vắng, ông đã để lại cho các con, hàng trăm tờ nhạc xưa của nhà xuất bản Tinh Hoa với ít nhiều chữ ký tặng của các nhạc sĩ thời ấy.

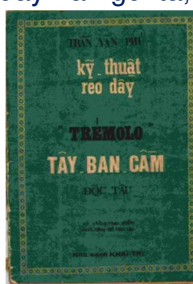
Cứ ngồi tưởng tượng hình ảnh ba tôi - trong cái cảnh nắng đẹp miền Nam - tất tả đi xin chữ ký từng tác giả bản nhạc mà thương. Những bản nhạc cũ còn đây nhưng cả người ký tên tặng lẫn kẻ xin chữ ký năm xưa, đều không còn hiện diện trên cái cõi đời này.

Mỗi lần đạp xe đi học nhạc là tôi đi đường Phan Đình Phùng để lên đường Nguyễn Thiện Thuật, quận 3 Sài Gòn. Khi ấy, đất vẫn hẹp như hôm nay nhưng người, nhà cửa không đông ghê hồn như ngày nay. Và cây ở hai bên ven đường còn nhiều lắm. Mỗi lần trời mưa là lá nhỏ rụng đầy đường. Khung cảnh rất đẹp và khó quên trong đời. Nhất là đường Phan Đình Phùng, khúc ngang sân vận động Phan Đình Phùng và gần đường Đoàn thị Điểm.

Thầy Trần văn Phú, lúc ấy ‘đóng đô’, « kèm trẻ học đàn» trong tiệm đàn Phúc Lợi ngay góc đường Phan Đình Phùng - Nguyễn Thiện Thuật. Là người miền Trung, nổi danh với mục reo dây đàn gui ta, thầy Phú rất khó tính. Học với ông, ông hay dùng những từ nghe rất ‘xóc’ với học trò như « *ngón tay này để làm gì trên cần đàn ? Cất đi cho rồi !* », « *Đánh gì mà chỉ hoài không nhớ...* ». Tôi riết rồi cũng quen tính thầy. Tôi học được nơi thầy vài bản nổi tiếng như « *Recuerdos de la Alhambra* », « *Thèmes et variations de Mozart* » và bài « *Tuổi đá buồn* » do thầy Phú soạn hoà âm cho đàn guitar cổ điển.

Ngày ấy, việc hoà âm cho đàn guitar cổ điển, vào những bản tân nhạc rất được ưa chuộng. Hoà âm của danh thủ Đỗ Đình Phương đình đám với bài « *Tôi đưa em sang sông* », của danh thủ Hoàng Bửu là « *Mộng tha phương* », « *Tiếng tơ đồng* »...

Bài Recuerdos sau này được tôi tập tễnh đàn cho các bạn khoá 16, khoá 18 trong cư xá B của đại học Nông nghiệp 4 như: Nguyễn Như Pho, Nguyễn Tường Thụy và Mai Hồng Phước tức Phước « con bà cả Đội » (rể sau này của thầy Lưu Trọng Hiếu), Nguyễn văn Thanh... trong « *những đêm buồn cư xá* » nghe và được ít nhiều lời cổ vũ.

Cuối cùng, khi được bạn Lê văn Thân giới thiệu « *xuống thuyền* », dấn thân vào cái ngày

mai vô định, tôi chợt liên tưởng đến câu *Tuổi buồn như lá / Gió mãi cuốn đi / Quay tận cuối trời*. Thật vậy, khi ở trong lòng cái biển cả bao la, mình cũng như chiếc lá quay vòng vòng. Có khi đến tận cuối đời cũng nên !

Gần 40 năm sau, vật đổi sao dời. Đường Phan Đình Phùng, đường Nguyễn Thiện Thuật cũng như những con đường khác, đầy nhóc nhà cửa, xe cộ kẹt cứng, nhúc nhích từng đoạn trong giờ tan sở, khói xe mù mịt. Cây cối cũng chẳng còn nhiều chỗ đứng trong một thành phố đang trong giai đoạn đô thị hoá này. Đường Phan Đình Phùng, chạy dài từ quận 1 đến quận 3, đổi tên thành Nguyễn Đình Chiểu. Trường tiểu học năm xưa của tôi trên con đường này cũng biến mất và thay bằng một nhà trẻ và trường phổ thông cơ sở Trần Văn Ơn.

Đường Nguyễn Thiện Thuật vẫn được giữ tên cũ và là nơi tập trung của khu bán nhạc cụ cổ điển. Tiệm đàn Phúc Lợi, Phúc Châu, 2 tiệm đóng đàn có tiếng trước 1975, biến mất trong lớp sóng phệ hưng. Và người thầy cũ, nhạc sĩ Trần Văn Phú cũng đã quá vắng từ 2014. Trên trang báo Thể thao văn hoá đã có bài vinh danh thầy như sau :

Nghệ sĩ Trần Văn Phú sinh năm 1948, tốt nghiệp thủ khoa ngành guitar, Trường Quốc gia Âm nhạc Huế và là một trong những thế hệ tiên phong đem dòng nhạc guitar Flamenco vào Việt Nam. Ông là học trò xuất sắc của các giáo sư, nhạc sĩ Đỗ Đình Phương, Trương Huệ Mẫn, Dương Thiệu Tước, từng làm trợ giảng cho thầy Dương Thiệu Tước tại Nhạc viện Sài Gòn. Năm 1971 tác phẩm Kỹ thuật reo dây (Tremolo) được nhà sách Khai Trí mua bản quyền và ấn hành với số lượng hơn mười ngàn bản và được giới guitar classic tìm mua suốt cả mấy thập niên.

Ngoài biểu diễn guitar classic siêu đẳng, ông còn sáng tác các tấu khúc cho guitar Flamenco và được nhiều người yêu thích, như: Alegrias, Granadinas, Danzan Oriental, chuyển soạn một số tác phẩm của Việt Nam cho guitar classic: Tuổi đá buồn (Trịnh Công Sơn), Nghìn trùng xa cách (Phạm Duy), Cửu khúc (dân ca quan họ Bắc Ninh)...

Từ gia Nhà Văn hóa Thanh niên ở Phú Nhuận, Trần Văn Phú về Cố đô Huế năm chưa đến ba năm. Ông sống trầm lặng trong ngôi nhà người anh ruột, ở 37 Trần Văn Kỳ, Tây Lộc, Huế. Hôm khai trương Gác Trịnh, ông đã biểu diễn những bài về Trịnh Công Sơn do ông chuyển soạn. Nghệ sĩ Trần Văn Phú có mở lớp guitar cho nhóm học trò chưa tới mười người để tìm truyền nhân.

Trần Văn Phú ra đi để lại sự tiếc thương trong lòng bạn bè và những người yêu mến guitar classic. Nhưng nỗi đau buồn nhất có lẽ là hình ảnh cậu bé trai chưa đến mười tuổi đang ngơ ngác vì sự ra đi của ba và những cây đàn thiếu vắng bàn tay tài hoa bạc mệnh.

(<https://thethaovanhoa.vn/giai-tri/danh-cam-guitar-tran-van-phu-tu-tran-tai-hue-n20141008172334460.htm>)

Các trường trung học vô danh mà tôi lê lét học một thời, đều chìm trong cuộc đổi đời, trừ trường Huỳnh Khương Ninh. Trường Bửu Long ngoài xa lộ của một thời Nông lâm súc, trường Nguyễn Công Trứ ở quận 1, trường Văn Học. Các ông thầy dạy học cũ, tôi đồ rằng chắc cũng cấp cạp ra đi gần hết. Nổi tiếng nhất là người thầy dạy tôi môn Luận lý học ở trường Văn Học, Trần Bích Lan tức nhà thơ Nguyên Sa, sớm ra đi từ năm 1988. Trường đại học Nông nghiệp IV cũ nay trở thành đại học Nông lâm với cả mấy chục ngành khác nhau. Những người bạn nghe nhạc năm xưa, Thụy, Phước, Nguyễn Văn Hoá (khoá 18 hay khoá 2 sau 1975)...cũng tứ tán khắp nơi. Gần như tất cả bạn học cũ ở trường Nông lâm xưa đều đã « rửa tay gác kiếm » về nhà làm người tử tế.

Và gần như tất cả những người họ hàng nhà tôi, sau cái năm 1975, đều tản mác, đi nơi khác định cư. Bạn Lê Văn Thân sau đó cũng già từ nghề Kỹ sư thuỷ lợi của Phân viện Quy hoạch và Thiết kế Nông nghiệp, để lặn sấm qua mặng xây dựng nhà máy. Nổi bật nhất là nhà máy mì Hảo Hảo ở Tân Bình. Về bạn Thân, tuy gặp đã nhiều, cảm ơn cũng lắm nhưng tôi vẫn nợ bạn một câu viết nên *nhân cơ hội này, tôi xin gửi lời cảm ơn muộn màng đến Thân. Không có bạn, đời tôi chắc cũng chẳng có ngã rẽ nào để quẹo !* Tôi luôn nhớ đến cái đêm cuối cùng ở ngay ngã 6 Sài Gòn, quận 1, trong căn nhà trọ tù mù ánh đèn dầu, thời cúp điện

bão bùng của cái năm 1984, Lê văn Thân, gặp người trên cây đàn thùng, « tiến » tôi đi bình an với một bài nhạc cổ điển. « Đàn nhỏ nhỏ cho mày nghe thôi vì vợ tao đang ngủ ! »

Cuộc đời, phải nói là có những điều thật kỳ lạ. Với ngần ấy năm trôi qua trong lòng một xã hội tư bản, nhưng đâu đó, trong những giấc mơ chập chờn, tôi vẫn thấy tôi quay về các ngôi trường mà tôi đã trải qua với những người bạn lẫn lộn từ cả 3 cấp, tiểu học, trung học và đại học bên Việt Nam.

Có những chi tiết mà khi tỉnh dậy, mình thấy nó thật phi lý, không tưởng. Nhà trường, vị trí lớp học, bạn cũ, nơi làm việc... cứ nhập nhằng, lung tung xoè với nhau. Có lần tôi còn thấy tôi quay lại tầng 1 của trường cũ Huỳnh Khương Ninh, đứng ngây nhìn cái lớp học xưa. (Trường này, sau 75, đã bị đập ra và xây mới lại hoàn toàn). Lúc lại chớp tắt, thấy mình quay lại trong cái phòng tập thể 4 giường đôi, 8 người ở cư xá B, Thủ Đức. Hay thấy lại mình đứng trong cái giảng đường vắng hoe ở lầu 1 của trường Canh Nông Minh Đức, trong khuôn viên trường Đồng Tiến, sau lưng chợ Cá Trần Quốc Toản, trong những ngày cuối cùng của cuộc chiến: tháng 4, 1975. Và trong cái khung cảnh về chiều đó, một người bạn của khoá 5 Minh Đức, cất tiếng hát lanh lảnh bài Hoài Cảm của Cung Tiến.

*Buổi chiều chợt nhớ cố nhân / Sương buồn lắng qua hoàng hôn / Lòng cuồng điên vì nhớ/
Ôi đâu người, đâu ân tình cũ? / Chờ hoài nhau trong mơ / Nhưng có bao giờ thấy nhau lần nữa ?*

Nghe mà da gà nổi lên vì cảm xúc !

Xuyên suốt trong các giấc mơ, các nhân vật là những bạn bè, những người thân cũ, vẫn cười cười, nói nói, đùa giỡn vui vẻ. Chẳng mấy em nào già đi theo năm tháng !

Tỉnh dậy, mờ hôi đầm đìa, chợt nhớ bài « Chiêm bao » của cụ Trần Tế Xương:

*« Bỗng thấy chiêm bao thấy những người / Thấy người nói nói lại cười cười / Tỉnh ra lại tiếc người
trong mộng / Mộng thế thì bằng tỉnh mấy mươi. » !*

*Paris, tháng 9, 2020
Phạm Hoàng Điền*